

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.44.245083>

УДК 342.951

А. Т. Комзюк, докт. юрид. наук, професор,
Заслужений діяч науки і техніки України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра адміністративного права та процесу
пр-т Льва Ландау, 27, Харків, 61080, Україна
e-mail: komzukat@gmail.com

О. Ю. Салманова, докт. юрид. наук, професор, завідувач кафедри
Заслужений працівник освіти України
Харківський національний університет внутрішніх справ
Кафедра адміністративного права та процесу
пр-т Льва Ландау, 27, Харків, 61080, Україна
e-mail: salmanova69@gmail.com

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ЗАКОННІСТЬ ЯК ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Визначено співвідношення принципів верховенства права і законності та їх значення у діяльності Національної поліції України. Зокрема визначено поняття принципів верховенства права та законності. Принцип верховенства права визначається як ідея панування права, яка втілюється у створення належних законів, їх відповідне виконання, заборону свавілля, дотримання прав людини, недискримінацію та рівність перед законом. Законність розуміється як суворе дотримання, виконання закону. Встановлено співвідношення зазначених принципів, визначено особливості впливу цих принципів на діяльність Національної поліції, обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення правового регулювання верховенства права та законності як принципів діяльності Національної поліції України.

Ключові слова: Національна поліція, діяльність, верховенство права, законність, правове регулювання, удосконалення.

Постановка проблеми. Підтримання правопорядку у суспільстві, протидія різним неправомірним проявам належать до однієї з основних внутрішніх функцій держави – правоохоронної, у здійсненні якої задіяно багато державних органів, а також представників громадськості. Існує багато праць, присвячених аналізу як правоохоронної діяльності, так і системи та статусу правоохоронних органів. Ці органи найчастіше розглядаються як існуючі в суспільстві й державі установи та організації, що здійснюють правозастосовну та правоохоронну функції, основне завдання яких полягає в забезпеченні законності, захисту прав та законних інтересів громадян, юридичних осіб, боротьбі зі злочинністю та іншими правопорушеннями [1, с. 19]. Одним із провідних суб'єктів правоохорони в будь-якій державі є поліція. Цілком справедливим такий висновок є і для України.

Національна поліція в Україні виконує завдання щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [2]. Забезпечуючи дотримання різними особами певних загальнообов'язкових правил, припиняючи правопорушення та запобігаючи їм, притягуючи винних до відповідальності за вчинення протиправних дій, поліція тим самим зміцнює законність і правопорядок в країні. В той же час сама діяльність поліції має базуватися на суворому дотриманні Конституції України, законодавчих та інших нормативних актів, оскільки вона здійснюється публічно і зачіпає інтереси практично всіх громадян та інших суб'єктів права. Відтак надзвичайно актуальними є питання

забезпечення соціально-сервісної орієнтації діяльності поліції, спрямування її на забезпечення повної та безпосередньої реалізації прав і свобод людини та громадянина, розроблення нових форм і методів діяльності органів та підрозділів поліції у сфері реалізації правоохоронної функції держави з урахуванням загальноновизнаних міжнародних стандартів [3, с. 10-11].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідно, діяльність поліції має бути насамперед правомірною, ґрунтуватись на багатьох нормах різної галузевої приналежності, а також на відповідних теоретичних засадах, якими є принципи, закріплені в нормативних актах різної юридичної сили. Незважаючи на значну увагу, яка приділяється цим принципам у наукових працях О. М. Бандурки, С. М. Гусарова, О. Ю. Салманової, В. В. Сокурєнка та інших вчених, все ж варто відзначити, що вона зосереджується переважно на розкритті змісту цих засад, без критичної оцінки їх практичного використання. Насамперед це стосується принципів верховенства права та законності, щодо розуміння та реальної дії яких необхідно висловити певні міркування.

Метою статті є визначення співвідношення принципів верховенства права і законності та їх значення у діяльності Національної поліції України.

Виклад основного матеріалу. Із здобуттям Україною незалежності та обранням нею європейського вектору розвитку верховенство права визнається чи не найголовнішим принципом будь-якої державної діяльності, в тому числі й діяльності новоствореної Національної поліції. При цьому під час закріплення у законодавстві не завжди враховується як зміст цього принципу, так і можливості його реального практичного застосування. В той же час, зважаючи на розуміння цього принципу, яке часто виходить навіть за межі правової «матерії», виникають сумніви щодо цього. Для підтвердження такого висновку розглянемо детальніше поняття та зміст зазначеного принципу. Так, у ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» дано досить звужене визначення верховенства права, у ньому зроблено наголос на тезі, що людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Водночас наступна стаття дотримання прав і свобод людини визнає самостійним принципом діяльності Національної поліції [2]. І справді, пріоритет прав і свобод людини та громадянина, людиноцентризм варто розглядати як окремий принцип, адже в ньому не обов'язково навіть йдеться про правові відносини. Тому верховенство права у розумінні Закону «Про Національну поліцію», як уявляється, є більше політико-юридичним навіть не принципом, а лозунгом. До того ж у ст. 8 Конституції України закріплено інше розуміння цього принципу, яке підкреслює пріоритет Конституції у правовій системі (Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії [4]). Тому вже з огляду на це можна висловити сумнів про доцільність його закріплення у даному Законі, принаймні, в існуючій редакції.

Насправді ж проблема є дещо глибшою, для її усвідомлення наведемо хоча б визначення верховенства права, сформульоване Конституційним Судом України. У Рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 Конституційний Суд визначив, що верховенство права – це панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його отождення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад

права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права [5].

З наведеного визначення можна зробити декілька висновків. По-перше, верховенство права потребує втілення насамперед у правотворчу діяльність, зокрема у закони (хоча у визначенні йдеться і про правозастосовну діяльність, проте уточнення щодо законів дозволяє стверджувати про важливість використання даного принципу саме у законотворенні). По-друге, одним із проявів верховенства права визнається те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори. Тобто, до його складових включаються й неправові явища – норми моралі, традиції, звичаї тощо. По-третє, право не тільки не отожднюється із законом, а й закон може бути визнано неправовим, якщо він є несправедливим, у тому числі обмежує свободу і рівність особи (при цьому не враховується, що категорія справедливості є досить суб'єктивною). У зв'язку з цим і виникає запитання: чи може подібне трактування використовуватись у правозастосовній діяльності, в тому числі поліції?

Вперше поняття верховенства права застосував у ХІХ ст. британський юрист А. Дайсі. У той час верховенство права у Великобританії розуміли насамперед як панування в державі судових рішень, прецедентного права, що зумовлювалося особливостями загальної системи права. Найбільшого ж розвитку теорія верховенства права досягла в країнах континентальної системи права. Під впливом політико-правових доктрин, обґрунтованих ідеологами епохи Просвітництва, почало формуватися усвідомлення верховенства права як верховенства природних прав і свобод особи [6, с. 341-342].

У вітчизняній юридичній науці принцип верховенства права почали опрацьовувати відносно недавно. Існує дуже багато трактувань зазначеного принципу, які не завжди відповідають одне одному, а також його розумінню в європейській правовій доктрині. Щодо його тлумачення ведуться повсякчасні суперечки, які часто пояснюються збереженням традицій тоталітарної радянської держави, у якій безальтернативно панував принцип «соціалістичної» законності. Відтак і в Конституції України цей принцип порівняно з європейською практикою трактується дещо специфічно, як пріоритет Конституції у правовій системі. Тим самим підтверджується нормативістський підхід до розуміння права. При цьому варто зазначити, що таке розуміння є превалюючим, хоча й існує досить багато прихильників доктрини природного права. Як зазначає С. П. Головатий, механістична модель юридичного позитивізму не може й далі виступати основою розвитку української юридичної науки. Існує нагальна потреба в заміні доктрини юридичного позитивізму на ту іншу, завдяки якій стає можливим не тільки збагнути й опанувати саму сутність верховенства права, а й оволодіти всіма механізмами практичного застосування відповідного юридичного принципу, зафіксованого в ч. 1 ст. 8 Конституції України. Єдиним у цьому випадку заміном може виступати лише доктрина природного права, яка є антитезою доктрини юридичного позитивізму. Логічним вислідом доктрини природного права є доктрина верховенства права [7]. В той же час більшість авторів застерігає від протиставлення природного і позитивного права, наголошуючи на необхідності розуміння співвідношення їх як змісту і форми. Щодо змісту цього принципу варто нагадати Контрольний перелік елементів верховенства права, прийнятий Венеційською комісією у 2016 р., серед яких, зокрема законність; правова певність; заборона свавілля; доступ до правосуддя у незалежних і неупереджених судах; дотримання прав людини; недискримінація та рівність перед законом [8]. Варто погодитись з думкою, що верховенство права – це фундаментальний принцип сучасного правопорядку в світі, встановленого з прийняттям Статуту ООН – документу, що заснував підвалини якісно новим цивілізаційним правовідносинам і сучасного світового порядку. Він відображає загальне надбання людства – ідеали свободи, демократії, прав людини і поступово реалізує їх шляхом регламентації усіх суспільних відносин у контексті найвищої справедливості [9]. Принцип верховенства права означає, що свобода громадян має забезпечуватись таким правовим порядком, коли ніхто не змушує робити чогось, не передбаченого законом, а людина, її права і свободи визна-

ються найвищою цінністю. Принцип верховенства права означає також, що не держава утворює право, а право є основою життєдіяльності та існування держави в особі її органів, інших організацій та посадових осіб [10, с. 27].

Отже, верховенство права за своїм змістом є дуже багатограним, інтегральним, своєрідним «мегапринципом». Не вдаючись до детального аналізу всіх існуючих його інтерпретацій, наголосимо, що цей принцип все ж варто розглядати як найбільш загальну засаду формування і функціонування держави та права, в тому числі і відображену у формалізованих законах. В такому випадку інші принципи є його складовими.

Як слушно зазначає О. В. Константий, верховенство права прийнято вважати ідеальним принципом, адже воно означає кінцеву мету, те, до чого слід прагнути (верховенство прав і свобод людини в державі та суспільстві), а також вимагає від держави втілення у законодавство і правозастосування засад природного права (ідей соціальної справедливості, свободи, рівності тощо).

Разом з тим у практичній державно-владній діяльності навіть у розвинутих демократичних країнах воно не завжди реалізується у повному обсязі. На заваді цьому стоять конфлікти інтересів осіб, які перебувають при владі, особливості бюрократичного апарату, конкуренція між окремими приватними інтересами у суспільстві та державі в цілому тощо [11].

Зважаючи на наведений зміст верховенства права, напрошується запитання: яким чином цей принцип впливає на діяльність Національної поліції? Наприклад, чи може орган поліції або окремий поліцейський ставити питання про неправовий характер конкретного закону і з цієї причини не виконувати його? Чи може він під час виконання своїх завдань та функцій керуватись не формально визначеними нормами права, а нормами моралі, традиціями, звичаями тощо? Відповідь однозначна – ні. Але чи означає це, що принцип верховенства права не має відношення до діяльності поліції? Звичайно, ні. Проте цей принцип має бути сформульований відповідно – як ідея панування права, яка втілюється у створення належних законів (що, втім, не належить до повноважень поліції), їх відповідне виконання, заборону свавілля, дотримання прав людини, недискримінацію та рівність перед законом. Тому визначення принципу верховенства права у ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» потребує перегляду. Зокрема на особливостях дії цього принципу стосовно поліції наголошено у Рекомендації Рес (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів): «Поліція є публічним органом, створеним згідно із законом. Діяльність поліції завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами, визнаними країною. Законодавство про поліцію повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чітким підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступним для громадськості і зрозумілим. На персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві» [12].

За словами С. П. Головатого, сфери адміністративної, тобто управлінської діяльності держави, переважно у сфері виконавчої влади, більшою мірою стосується принцип верховенства закону як прояв принципу законності у найширшому його розумінні, визначеному ст. 19 Конституції України [7]. Ця конституційна норма продубльована у ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію»: поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України [2].

Принцип законності в діяльності поліції, на відміну від верховенства права, адміністративістами досліджено значно повніше. Принцип законності також розглядається як своєрідний ідеал, досягти якого практично неможливо, тому що він передбачає дотримання норм права абсолютно всіма учасниками суспільних відносин без будь-якого винятку, чого в реальному житті, зрозуміло, не буває. Законність в правовій демокра-

тичній державі повинна, в першу чергу, розглядатися як засіб захисту прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин. Вона повинна забезпечувати охорону прав, свобод і законних інтересів людини від свавілля самої держави, її органів, посадових осіб. Від стану законності залежать ступінь свободи особи, реальність її прав і свобод, рівень демократії [13, с. 452].

Принцип законності щодо її практичного застосування означає, що будь-яке рішення державних і недержавних органів, уповноважених на те осіб не повинно суперечити чинному законодавству; має бути прийняте в межах компетенції органу або посадової особи, що його приймає; з додержанням необхідної процедури; мусить сприяти створенню, закріпленню або розвитку корисних для суспільства відносин. Законність розуміють також як ідею, вимогу і систему (режим) реального вираження права в законах держави, у законотворчості та підзаконній нормотворчості [14, с. 216].

Зміст законності становлять певні вимоги, до основних з яких, що стосуються і діяльності поліції, в літературі відносять:

- необхідність розвинутого, досконалого законодавства – такого, за якого всі суспільні відносини, що потребують юридичного опосередкування, регулюються законом, а не сваволею, розсудом, чиємось примхом; в законодавстві не повинно бути таких суттєвих прогалин та недосконалостей, які давали б можливість для свавільних дій;
- рівність всіх перед законом, пред'явлення до всіх учасників суспільних відносин однакових вимог, відсутність у кого-небудь привілеїв;
- наявність соціальних та юридичних механізмів, які забезпечують реалізацію прав (найсуворіше дотримання і виконання обов'язків; безперешкодне використання суб'єктивних прав);
- гарантоване, якісне застосування права, активна і рішуча боротьба з правопорушеннями, невідворотність юридичної відповідальності для всіх, хто порушив закон;
- стабільність, сталість правопорядку, ефективна робота всього механізму правового регулювання [15, с. 16-17].

Про необхідність дотримання законності в діяльності поліції йдеться також у міжнародних документах. Так, у Резолюції № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» зазначено, що поліцейський повинен виконувати покладені на нього законом обов'язки щодо захисту своїх співгромадян і суспільства від насильства, грабежу та інших суспільно небезпечних дій, як це встановлено законом [16].

В характеристиці законності важливе значення має визначення співвідношення понять «закон» та «законодавство». Як зазначалося, основне, що характеризує законність, це суворе дотримання, виконання закону. Верховенство закону є важливим проявом принципу законності. Однак тут постає запитання: що розуміється в даному випадку під законом? Більшість дослідників проблем законності схильна застосовувати зазначений термін в якнайширшому розумінні, тобто включаючи до цього поняття всю сукупність правових норм, як законодавчих, так і підзаконних. Зрозуміло, що забезпечення законодавчого регулювання суспільних відносин в наш час має пріоритетне значення, але реальність така, що повністю позбавитись підзаконних нормативних актів практично неможливо [15, с. 18]. Відтак ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» потребує певних уточнень, адже у самому ж цьому Законі, а саме у ст. 3 правовою основою її діяльності визнаються Конституція України, міжнародні договори України, закони України, акти Президента України та постанови Верховної Ради України, прийняті відповідно до Конституції та законів України, акти Кабінету Міністрів України, а також видані відповідно до них акти Міністерства внутрішніх справ України, інші нормативно-правові акти [2], тобто до неї включено не лише закони, а й підзаконні нормативні акти. При цьому важливо забезпечити відповідність цих актів Конституції та законам України.

Висновки і пропозиції. Отже, принцип верховенства права отримав закріплення у Конституції України, а щодо Національної поліції – також у Законі про неї. В той же

час визначення поняття цього принципу в них неоднакове: якщо в Конституції зроблено наголос на її пріоритеті у правовій системі, то Закон «Про Національну поліцію» визначає його з повторенням змісту ст. 3 Конституції, відповідно до якої людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Проте обидва визначення принципу верховенства права не відповідають його розумінню в теорії права та у міжнародній практиці. В узагальненому вигляді його можна трактувати як ідею панування права, яка втілюється у створення належних законів, їх відповідне виконання, заборону свавілля, дотримання прав людини, недискримінацію та рівність перед законом. Саме як загальну ідею цей принцип і доцільно було визначити у Законі «Про Національну поліцію», адже інші його складові не завжди можуть бути виконані саме у діяльності поліції. Зокрема органи і працівники поліції не можуть ставити під сумнів відповідність закону ідеям соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Вони не можуть також під час виконання своїх завдань та функцій керуватись не формально визначеними нормами права (тобто законами), а нормами моралі, традиціями, звичаями тощо. Саме з урахуванням таких застережень і має визначатись цей принцип. Поліція має реалізувати його через окремі вимоги – законність, заборону свавілля, дотримання прав людини, недискримінацію та рівність перед законом. Відтак, у діяльності поліції превалююче значення займає саме законність – поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України.

Список використаної літератури

1. Судові, правоохоронні, контрольно-наглядові та правозахисні органи України: підручник / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. С.М. Гусарова; [Гусаров С.М., Салманова О.Ю., Комзюк А.Т. та ін.]. Харків: ХНУВС, 2020. 512 с.
2. Про Національну поліцію: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.
3. Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; [О.І. Безпалова, О.В. Джафарова, В.А. Троян та ін.; передм. В.В. Сокурєнка]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Верховенство права. Каталог юридичних позицій Конституційного Суду України. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> (дата звернення – 25 вересня 2021 року).
6. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Ред. кол. Ю.С. Шемшученко та ін. Т. 1. А-Г. К.: «Укр. енцикл.», 1998. 672 с.
7. Головатий С.П. Верховенство права, або ж правовладдя: вкотре про доктринальні манівці вітчизняної науки. URL: <http://referat-ok.com.ua/work/verhovenstvo-prava-abo-zh-pravovladdja/>
8. Rule of Law Checklist, adopted by the Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11-12 March 2016). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-e)
9. Резніков О., Вінгловська О. Принцип верховенства права і проблеми його забезпечення в Україні. URL: https://yurinc.com/legal_practice/analitychna_yurysprudentsiia/pryntsyup-verkhovenstva-prava-i-problemy-joho-zabezpechennia-v-ukraini/
10. Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; [О.І. Безпалова, К.Ю. Мельник, О.О. Ююха та ін.; передм. В.В. Сокурєнка]. Харків: ХНУВС, 2016. 408 с.
11. Константий О.В. Щодо проблеми реалізації принципу верховенства права у сфері діяльності судової влади в Україні. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/EA724CB626C9EAB1C225762B0049C468>.
12. Рекомендація Rec (2001) 10 Комітету Міністрів державам-учасникам Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики» (Ухвалена Комітетом міністрів 19 вересня 2001 на 765-му засіданні заступників міністрів). URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf>.
13. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: [підруч.] / за заг. ред. академіка НАПрН України О.М. Бандурки. Х.: Золота миля, 2011. 584 с.
14. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / Відп. ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко. Т. 1. К.: Концерн «Видавничий дім Ін Юре», 2003. 1232 с.
15. Стародубцев А.А. Організаційно-правові питання діяльності інспекцій з особового складу щодо зміцнення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ. Дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Харків, 1999. 176 с.
16. Резолюція № 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803.

References

1. Judicial, law enforcement, supervisory and human rights bodies of Ukraine: textbook / Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Khark. nat. un-t int. cases; under total. ed. Dr. jurid. Sciences, prof. S.M. Gusarova; [Gusarov S.M., Salmanova O. Yu., Komzyuk A.T. and others]. Kharkiv: KhNUVD, 2020. P. 512. [in Ukrainian].
2. On the National Police: Law of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. № 40-41. St. 379. [in Ukrainian].
3. Administrative activities of the police of Ukraine: textbook / under total. ed. Dr. jurid. Sciences, Assoc. V.V. Sokurenko; [A. I. Bespalov, A. V. Jafarova, V.A. Troyan and others; peredm. V.V. Sokurenko]; Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkov. nat. un-t int. cases. Kharkiv: KhNUVD, 2017.432 p. [in Ukrainian].
4. The Constitution of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. № 30. P. 141. [in Ukrainian].
5. The rule of law. Catalog of legal positions of the Constitutional Court of Ukraine. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/34-verhovenstvo-prava> [in Ukrainian].
6. Legal encyclopedia: In 6 volumes / Ed. count Yu. Shemshuchenko et al. T. I. A-G. K. «Ukr. encycle.», 1998. P. 672. [in Ukrainian].
7. Golovaty S.P. (2020). The Rule of Law, or Orthodoxy: Once Again About the Doctrinal Delusion of Russian Science. URL: <http://referat-ok.com.ua/work/verhovenstvo-prava-abo-zh-pravovladdja/> [in Ukrainian].
8. Rule of Law Checklist, adopted by the Venice Commission at its 106th Plenary Session (Venice, 11-12 March 2016). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2016\)007-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2016)007-e)
9. Reznikov A., Vinglovskaya A. The principle of the rule of law and the problems of ensuring it in Ukraine. URL: https://yurincom.com/legal_practice/analychna_yurysprudentsiia/pryntsypr-verkhovenstva-prava-i-problemy-joho-zabezpechennia-v-ukraini/ [in Ukrainian].
10. Law of Ukraine “On the National Police”: scientific and practical. comment. / Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kharkov. nat. un-t int. cases; under total. ed. Dr. jurid. Sciences, Assoc. V.V. Sokurenko; [A. I. Bespalova, K. Yu. Melnik, A. A. Yukhno and others; peredm. V.V. Sokurenko]. Kharkiv: KhNUVD, 2016. P. 408. [in Ukrainian].
11. Constants A. V. On the problem of the implementation of the principle of the rule of law in the field of the judiciary in Ukraine. URL: <https://www.viaduk.net/clients/vs.nsf/0/EA724CB626C9EAB1C225762B0049C468> [in Ukrainian].
12. Recommendation Rec (2001) 10 of the Committee of Ministers to the member states of the Council of Europe “On the European Code of Police Ethics” (Adopted by the Committee of Ministers on 19 September 2001 at the 765th meeting of the Deputy Ministers). URL: <http://pravo.org.ua/files/Criminal%20justice/rec1.pdf> [in Ukrainian].
13. Administrative law of Ukraine. (2011). A common part. Academic course: [textbook] / Under total. ed. Academician of NAPS of Ukraine A.M. Bandurki. H. Golden Mile. P. 584. [in Ukrainian].
14. International Police Encyclopedia: in 10 volumes / Ed. ed. Yu. I. Rymarenko, Ya. Yu. Kondrat'ev, V. Ya. Tatsiy, Yu. Shemshuchenko. T. I. K. Concern “Publishing House In Yure”, 2003. P. 1232. [in Ukrainian].
15. Starodubtsev A. A. (1999). Organizational and legal issues of the activities of personnel inspections to strengthen the rule of law and discipline in the internal affairs bodies. Dis. ... Cand. jurid. sciences. 12.00.07. Kharkov, P. 176. [in Ukrainian].
16. Resolution No. 690 (1979) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe “Declaration on the Police”. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 08.11.2021 р.

А. Т. Комзюк, докт. юрид. наук, профессор,
Заслуженный деятель науки и техники Украины
Харьковский национальный университет внутренних дел
Кафедра административного права и процесса
пр-т Льва Ландау, 27, Харьков, 61080, Украина
e-mail: komzukat@gmail.com

Е. Ю. Салманова, докт. юрид. наук, профессор, заведующая кафедрой,
Заслуженный работник образования Украины
Харьковский национальный университет внутренних дел
Кафедра административного права и процесса
пр-т Льва Ландау, 27, Харьков, 61080, Украина
e-mail: salmanova69@gmail.com

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА И ЗАКОННОСТЬ КАК ПРИНЦИПЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ПОЛИЦИИ

Резюме

Определено соотношение принципов верховенства права и законности и их значение в деятельности Национальной полиции Украины. В частности определено понятие принципов верховенства права и законности. Принцип верховенства права определяется как идея господства права, которая воплощается в создание надлежащих законов, их соответствующее выполнение, запрет произвола, соблюдение прав человека, недискриминации и равенства перед законом. Законность понимается как строгое соблюдение, исполнение закона. Установлено соотношение указанных принципов, определены особенности влияния этих принципов на деятельность Национальной полиции, обоснованы предложения по совершенствованию правового регулирования верховенства права и законности как принципов деятельности Национальной полиции Украины.

Ключевые слова: Национальная полиция, деятельность, верховенство права, законность, правовое регулирование, совершенствование.

A. T. Komziuk, Doctor of Law, Professor,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine
Kharkiv National University of Internal Affairs
the Department of Administrative Law and Procedure
Lev Landau Avenue, 27, Kharkiv, 61080, Ukraine
e-mail: komzukat@gmail.com

O. Yu. Salmanova, Doctor of Law, Professor, Head of the Department,
Honored Worker Education of Ukraine
Kharkiv National University of Internal Affairs
the Department of Administrative Law and Procedure
Lev Landau Avenue, 27, Kharkiv, 61080, Ukraine
e-mail: salmanova69@gmail.com

RULE OF LAW AND LEGALITY AS PRINCIPLES OF NATIONAL POLICE ACTIVITY

Summary

The article defines the relationship between the principles of the rule of law and legality and their importance in the activities of the National Police of Ukraine. Indicated, that the principle of the rule of law is enshrined in the Constitution of Ukraine, and in relation to the National Police – also in the Law on it. Attention is drawn to the fact that the definition of the rule of law in the Constitution and the Law of Ukraine «On the National Police» is interpreted differently. Therefore, in a generalized form, the principle of the rule of law is proposed to be

interpreted as the idea of the rule of law, which is embodied in the creation of appropriate laws, their proper implementation, prohibition of arbitrariness, human rights, non-discrimination and equality before the law.

It was emphasized that it was expedient to define this principle as a general idea in the Law “On the National Police”, as its other components cannot always be fulfilled in the activity of the police. In particular, the authorities and police officers cannot question the compliance of the law with the ideas of social justice, freedom, equality, etc. Nor can they, in the performance of their tasks and functions, be guided by norms of morality, traditions, customs, etc., and not by formally defined norms of law (ie laws). It is in the light of such reservations that it is proposed to define this principle.

The police must implement it through certain requirements – legality, prohibition of arbitrariness, respect for human rights, non-discrimination and equality before the law. Therefore, legality is of paramount importance in the activity of the police – the police act exclusively on the basis, within the powers and in the manner determined by the Constitution and laws of Ukraine. In this regard, the proposals to improve the legal regulation of the rule of law and legality as principles of the National Police of Ukraine are substantiated.

Keywords: National police, activity, rule of law, legality, legal regulation, improvement.